

בני נוער בישראל : מאפייני הורות

לקט ממצאים מספר 4

מתוך מחקר "עמדות ושינויים בדפוסי אורח חיים, תזונה ופעילות גופנית בקרב בני נוער 2019-2021"

2025

כותבי הדוח

פרופ' אביעד טור-סיני

קרן דביר

אביתר שמול

שי שכטמן-שחר

ייעוץ בכתיבת הדוח

ד"ר חגית ששון

עורכי המחקר

פרופ' אביעד טור-סיני

פרופ' יוסי הראל-פיש

פרופ' אורנה בראון-אפל

ד"ר שרה קפלן

ד"ר סיגל סופר

ד"ר איל שרגל

קרן דביר

מחקר זה מומן על ידי משרד המדע, הטכנולוגיה והחלל, מענק מחקר מספר 3-13634

האקדמית
עמק יזרעאל

ע"ש מקס שטרן

מכון הנרייטה סאלד
המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות

אוניברסיטת
בר-אילן
Bar-Ilan University

מכון וינגייט
WINGATE INSTITUTE

אוניברסיטת חיפה
UNIVERSITY OF HAIFA
جامعة حيفا

מאוחדת

מבוא ללקט הממצאים

תקופת ההתבגרות מהווה "חלון הזדמנויות" לבחינת אורח חייהם של בני הנוער, במהלכה ניתן ללמוד אודות שינויים אפשריים בהתנהגותם בבריאותם, תזונתם, דפוסי פעילותם הגופנית, אורח חייהם ואיכות חייהם, וכן אודות עמדותיהם ביחס לכל אלו. יחד עם זאת, למיטב ידיעתו, נושא זה טרם נחקר באופן מעמיק עד היום. פרויקט המחקר שלנו נוצר כדי למלא את הפער הזה ולספק תובנות שיכולות להשפיע על מדיניות ותמיכה בצעירים בישראל.

צוות המחקר כלל מומחים מתחומים שונים, מכלכלה, פסיכולוגיה ועד בריאות הציבור ומגוון זה אפשר ראייה הוליסטית של האתגרים והצרכים של בני הנוער.

המחקר נערך בין השנים 2019 – 2021 וכלל ראיונות ושאלונים עם מדגם בני נוער והוריהם. המחקר נערך בשלושה שלבים חשובים בחיי בני הנוער: כניסה לחטיבה העליונה, קבלת הצו הראשון וסיום התיכון. מדגם בני הנוער נבנה כך שיותאם במאפיינים דמוגרפיים וכלכליים למדגם הארצי המייצג.

שלא במתכוון כללה תקופת המחקר גם את תחילת תקופת הקורונה עד וכולל הסגר השני ובמהלך המחקר נערכו עדכונים לנושא הקורונה.

בהמשך למאמרים שנכתבו אודות ממצאי המחקר יצרנו גם 6 לקטי ממצאים, המתארים נושאים וצמתים משמעותיים בחיי בני הנוער והוריהם: בריאות גופנית ונפשית, שמירה על אורח חיים בריא, מאפייני חיי החברה ולימודים, מאפייני הורות, מצב כלכלי וניהול משק הבית והכנה לשירות הצבאי.

אנו תקווה ששימוש בממצאים אלו יוביל לתמיכה בצעירים והוריהם במעברים החשובים של חייהם.

לקט ממצאים מספר 4 – מאפייני הורות

הורות היא אחד התפקידים המשמעותיים והמאתגרים ביותר בחיים. סגנון ההורות משפיע באופן עמוק על התפתחותם, רווחתם והסתגלותם של ילדים ובני נוער. מחקרים מראים כי מאפייני הורות שונים, כגון רמת הניטור, התמיכה, האקלים המשפחתי והאיזון בין הגנה לעידוד עצמאות, קשורים לתוצאות התפתחותיות מגוונות בקרב צעירים.

דוח זה מתמקד בארבעה מאפייני הורות מרכזיים: ניטור הורי, תמיכה הורית, אקלים משפחתי (הכולל היבטים של לכידות, קונפליקטים, סדר ופיקוח), והגנה הורית לצד עידוד לעצמאות. המחקר בוחן כיצד מאפיינים אלו משתנים בהתאם לגיל בני הנוער, ואיך הם הושפעו מתקופת הקורונה, שהציבה אתגרים ייחודיים בפני משפחות רבות.

מאפייני המשיבים

מאפיינים דמוגרפיים כלליים

גל ו		גל ו		גל ו		
מספר	אחוזים	מספר	אחוזים	מספר	אחוזים	
277	61%	350	78%	451	100%	סך הכל
						מגזר
185	67%	240	69%	314	70%	יהודי
92	33%	110	31%	136	30%	ערבי
						מגדר (בני נוער)
152	55%	189	54%	237	53%	נערות
125	45%	161	46%	213	47%	נערים

מאפיינים חברתיים כלכליים

גל ו		גל ו		גל ו		
מספר	אחוזים	מספר	אחוזים	מספר	אחוזים	
						אשכול חברתי-כלכלי - יהודים
31	17%	40	17%	54	17%	1-3
82	44%	94	39%	116	37%	4-6
72	39%	106	44%	144	46%	7-9
						אשכול חברתי-כלכלי - ערבים
51	56%	59	54%	59	54%	1-3
39	42%	48	43%	48	44%	4-6
2	2%	3	3%	3	3%	7-9

גל ו		גל ו		גל ו		
מספר	אחוזים	מספר	אחוזים	מספר	אחוזים	
						השכלה (הורים) - כלל המדגם
44	16%	51	15%	66	15%	ללא תעודת בגרות
98	37%	116	35%	149	34%	תעודת בגרות מלאה
92	34%	120	36%	154	36%	תואר ראשון/תעודה
33	12%	48	14%	64	15%	תארים מתקדמים
						השכלה (הורה) - יהודים
15	8%	20	8%	28	9%	ללא תעודת בגרות
65	35%	77	32%	104	33%	תעודת בגרות מלאה
77	42%	104	43%	131	42%	תואר ראשון/תעודה
28	15%	39	17%	51	16%	תארים מתקדמים
						השכלה (הורה) - ערבים
29	35%	31	33%	38	32%	ללא תעודת בגרות
33	40%	39	41%	44	37%	תעודת בגרות מלאה
15	18%	16	17%	23	20%	תואר ראשון/תעודה
5	6%	9	9%	13	11%	תארים מתקדמים

מאפייני המשיבים - המשך

מאפייני מידת דתיות

גל ו		גל ו		גל ו		
מספר	אחוזים	מספר	אחוזים	מספר	אחוזים	
						הגדרה דתית (הורים) - יהודים
128	69%	163	68%	209	66%	חילוני/ת
32	17%	39	16%	59	19%	דת/יה
25	14%	38	16%	46	15%	דת/יה מאוד או חרדי/ת
						הגדרה דתית (הורים) - ערבים
0	0%	0	0%	0	0%	חילוני/ת
15	16%	20	18%	31	23%	דת/יה
77	84%	90	82%	104	77%	דת/יה מאוד או חרדי/ת

מדריך לקריאת לקט הממצאים

התרשימים מציגים נתונים מספריים באחוזים, כאשר:

- צבעים שונים מייצגים קבוצות שונות (לדוגמה: נערים/נערות או יהודים/ערבים)
- גלים I, II, III מייצגים את שלושת שלבי המחקר (גיל 15, 16, 17 בקירוב)
- בהשוואה בין הגלים השונים, גודל האוכלוסייה המוצגת מתייחס תמיד לגודל המדגם בגל האחרון. זאת מכיוון שהמחקר עוקב אחר אותם נחקרים לאורך זמן ומשווה את התפתחותם.
- שימו לב לנתונים המוצגים בתיבות מידע נפרדות ולהגדרות של מדדים המתארים את המשתנים השונים.

נושאי הדוח

ניטור הורי
עמודים 6-7

תמיכה הורית
עמודים 8-9

הגנה הורית ועידוד
לעצמאות
עמודים 10-11

אקלים משפחתי: לכידות,
קונפליקטים, סדר ופיקוח
עמודים 12-15

מאפייני הורות

תקציר ממצאים

ניטור הורי

- במגזר היהודי, 77% מהנערות ורק 58% מהנערים בגיל 15 דיווחו על מאפייני ניטור הורי. במגזר הערבי, האחוזים גבוהים יותר - 87% מהנערות ו-65% מהנערים.
- דיווחי ההורים תואמים את דיווחי בני הנוער. לאורך הגלים ניכרת ירידה משמעותית באחוזי ההורים לבנים המדווחים על ניטור הורי.
- הורים לבנות מדווחים על רמות ניטור גבוהות יותר באופן עקבי, ללא ירידה משמעותית עם הגיל.

תמיכה הורית

- כמעט כל בני הנוער בגיל 15 דיווחו על תמיכה הורית - 90% מהנערות ו-84% מהנערים במגזר היהודי, ואחוזים דומים במגזר הערבי.
- דיווחי ההורים תואמים את דיווחי בני הנוער. לאורך הגלים ניכרת ירידה מסוימת באחוזי ההורים המדווחים על תמיכה הורית, בעיקר אצל הורים לבנים.
- במגזר הערבי ניכרת מגמת ירידה בתמיכה ההורית גם עבור בנות, מגמה שאינה ניכרת במגזר היהודי.

הגנה הורית ועידוד לעצמאות

- אחוזי ההורים המדווחים על הגנה הורית גבוהים מאוד (79%-90%) ללא מגמה ברורה לאורך הגלים. ההורים בשני המגזרים מדווחים על דפוסי הגנה הורית דומים.
- האחוזים הגבוהים ביותר של הגנה הורית נמצאו בקרב הורים לבנות במגזר הערבי (94%-96%).
- במגזר היהודי, כמחצית מההורים לבני נוער בני 17 מדווחים על עידוד לעצמאות, לעומת אחוזים נמוכים במעט במגזר הערבי.
- בשני המגזרים, יותר בנות זוכות לעידוד לעצמאות מהוריהן בהשוואה לבנים.

אקלים משפחתי

- לכידות משפחתית - כ-80% ויותר מבני הנוער בשני המגזרים מדווחים על לכידות משפחתית גבוהה. כמעט כל ההורים (91%-96%) דיווחו על לכידות משפחתית גבוהה.
- קונפליקטים - רק אחוזים בודדים מבני הנוער דיווחו על קיום מחלוקות ומתחים וחוסר יכולת ליישב אותם. גם בקרב ההורים נמצאו אחוזים דומים כאשר במגזר הערבי ההורים נוטים לדווח יותר על קונפליקטים מאשר בני הנוער.
- סדר ופיקוח - במגזר היהודי, כ-30% מהבנות ורק כ-20% מהבנים בגיל 17 מדווחים על מאפייני סדר ופיקוח במשפחה. במגזר הערבי, האחוזים גבוהים בהרבה: כ-60% מהבנות וכ-42% מהבנים. ההורים מדווחים על מאפייני סדר ופיקוח בשיעורים גבוהים יותר מבני הנוער, בפרט במגזר הערבי.

ניטור הורי

ניטור הורי (Parental Monitoring) מתייחס למידה שבה הורים מודעים ועוקבים אחר פעילויות ילדיהם, מיקומם, חבריהם והתנהגותם. תהליכי הניטור כוללים את המאמצים שהורים משקיעים כדי להשיג מידע לגבי חייהם של ילדיהם ולפקח עליהם, במטרה להבטיח את ביטחונם ורווחתם של הילדים ולמנוע מעורבות בהתנהגויות מסוכנות או לא רצויות.

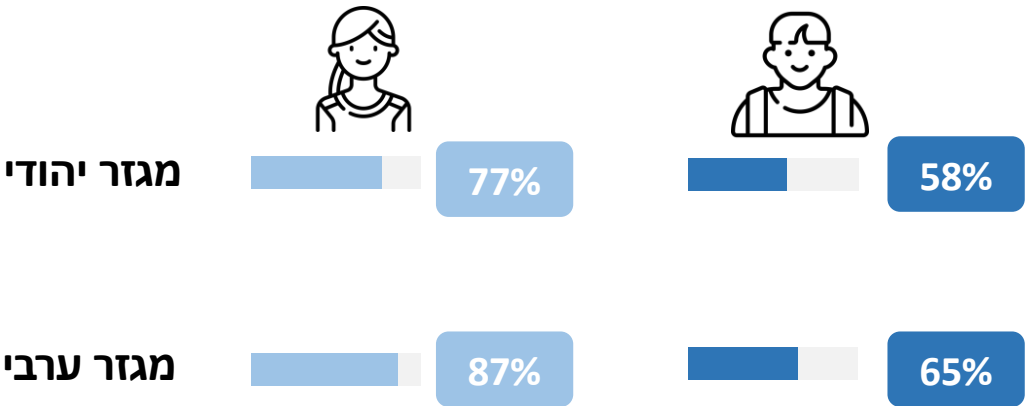
ניטור הורי אפקטיבי מאופיין בתקשורת פתוחה וכנה, אמון הדדי וכבוד לפרטיות ולאוטונומיה המתפתחת של הילדים, בהתאם לגילם. מטרת הניטור אינה שליטה מוחלטת, אלא הדרכה, תמיכה והגנה על הילדים תוך כדי עידוד צמיחה אישית והתנהלות אחראית.

ההיגדים שנכללו במדד הניטור ההורי

“עד כמה אתם באמת יודעים...”

מדד ניטור הורי (דיווחי בני נוער בגל הראשון)

בני הנוער בגל הראשון נשאלו גם הם אודות קיום מאפייני הניטור ההורי בביתם. אחוז גבוה (77%) מקרב בנות במגזר היהודי בגילאי 15 (הגל הראשון) דיווחו על מאפייני ניטור הורי אצל הוריהם, בקרב הבנים באותם גילאים רק כ- 60% דיווחו על מאפיינים דומים בקרב הוריהם. בקרב בני נוער במגזר הערבי, אחוזי בני הנוער המדווחים על ניטור הורי גבוהים משמעותית יותר בהשוואה למגזר היהודי.

ניטור הורי

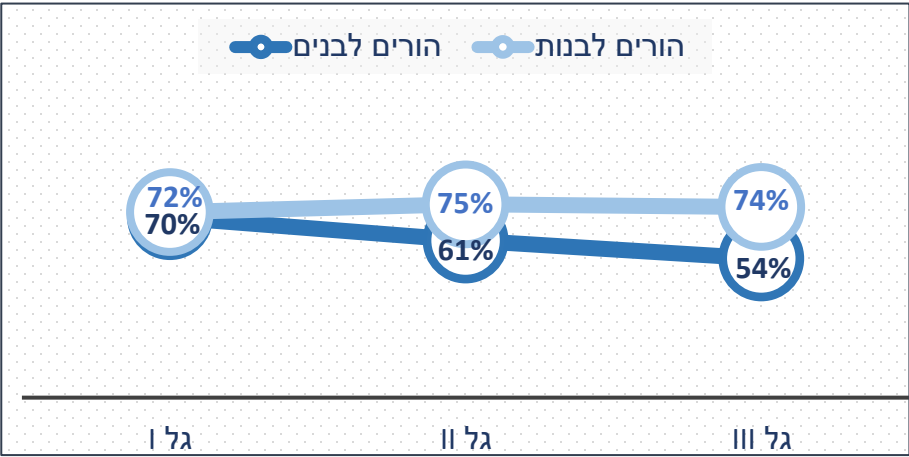
- המשך -

דיווחי ההורים אודות ניטור הורי דומים מאד לדיווחי בני הנוער (ראו ממצאי הגל הראשון). כאשר לאורך שלושת הגלים ניתן לראות ירידה משמעותית באחוזי ההורים לבנים המדווחים על מאפייני ניטור הורי – ירידה המותאמת לעליה בגיל בני הנוער.

בקרב הורים לבנות, לא ניתן למצוא את אותה מגמה. בקרב ההורים במגזר הערבי ניתן לראות ירידה מסוימת באחוזי ההורים המדווחים על מאפייני ניטור הורי אך בקרב ההורים במגזר היהודי לא קיימת כל מגמת שינוי לאורך שלושת הגלים.

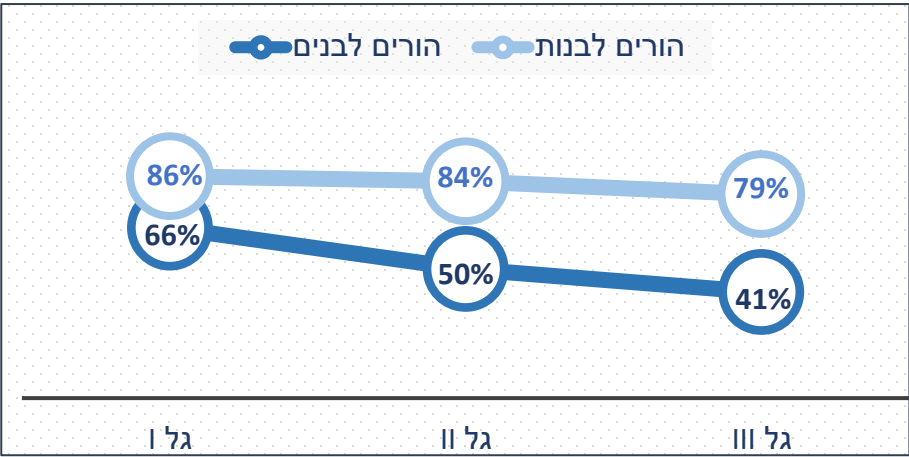
מדד ניטור הורי במגזר היהודי

דיווחי הורים - שיעור "הגבוהים במדד" בשלושת הגלים

מדד ניטור הורי במגזר הערבי

דיווחי הורים - שיעור "הגבוהים במדד" בשלושת הגלים

תמיכה הורית

תמיכה הורית (Parental Support) היא מדד המתייחס למידה שבה הורים מספקים משאבים רגשיים, קוגניטיביים וחומריים לילדיהם, במטרה לקדם את רווחתם, התפתחותם והסתגלותם.

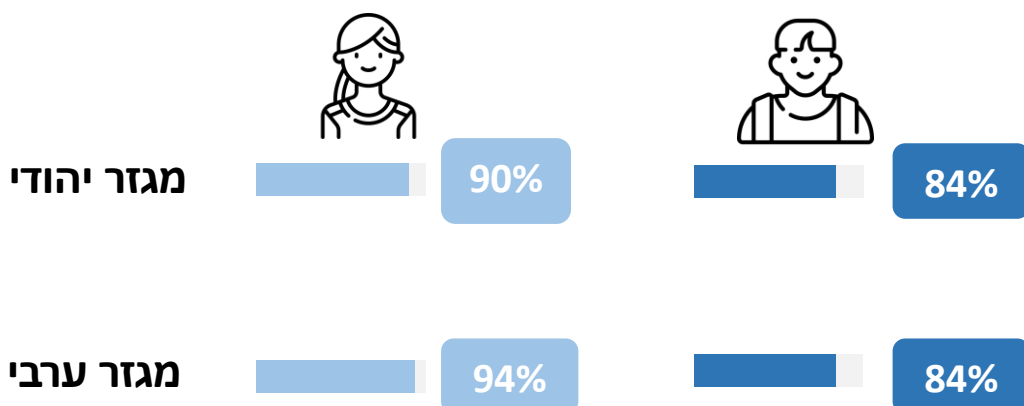
תמיכה הורית מורכבת ממספר היבטי תמיכה : תמיכה רגשית, תמיכה בלמידה והתנסויות, תמיכה חומרית ואספקת צרכים בסיסיים וסיוע בפיתוח מיומנויות חברתיות. תמיכה הורית מיטבית מותאמת לצרכים המשתנים של ילדים לאורך שלבי ההתפתחות השונים. היא מאופיינת באיזון עדין בין מתן אוטונומיה וקביעת גבולות, תוך שמירה על יחסים חמים ואוהבים.

ההיגדים שנכללו במדד התמיכה ההורית

מוכנים לעזור לי לקבל החלטות	באמת מנסים לעזור לי
ההורים שלי תמיד נמצאים שם בשבילי כשאני צריך/ה אותם	אני מקבל/ת תמיכה רגשית כשאני צריך/ה
ההורים שלי מתעניינים במה שקורה לי בביה"ס	אני יכול/ה לדבר על הבעיות שלי

בני הנוער נשאלו רק בגל הראשון אודות מאפייני התמיכה ההורית וניתן לראות כי כמעט כל בני הנוער בני ה-15 (גל ראשון), מציינים את התנהגות הוריהם כהתנהגות של תמיכה הורית.

מדד תמיכה הורית (דיווחי בני נוער בגל הראשון)

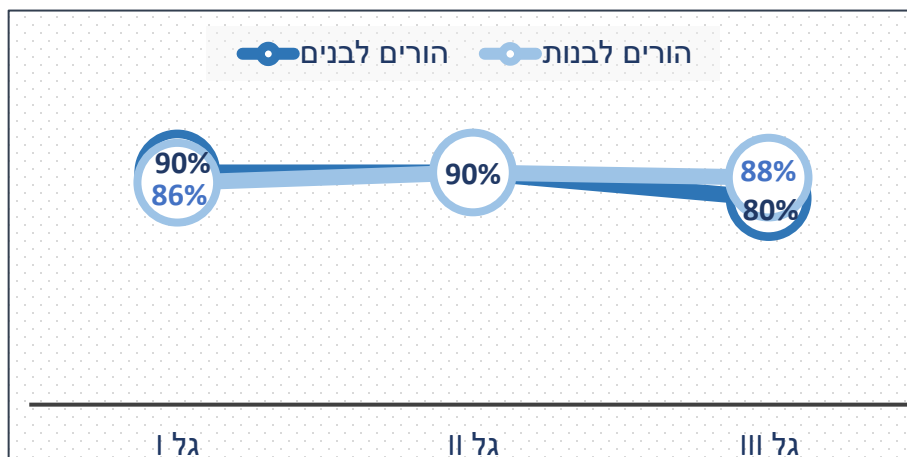
תמיכה הורית

- המשך -

דיווחי ההורים אודות תמיכה הורית דומים מאד לדיווחי בני הנוער (ראו ממצאי הגל הראשון). כאשר לאורך שלושת הגלים ניתן לראות ירידה מסוימת באחוזי ההורים לבנים המדווחים על מאפייני תמיכה הורית – ירידה המותאמת לעליה בגיל בני הנוער. בקרב ההורים במגזר הערבי ניתן למצוא מגמת ירידה דומה בקרה ההורים לבנות, מגמה שאינה ניכרת בנתוני ההורים במגזר היהודי.

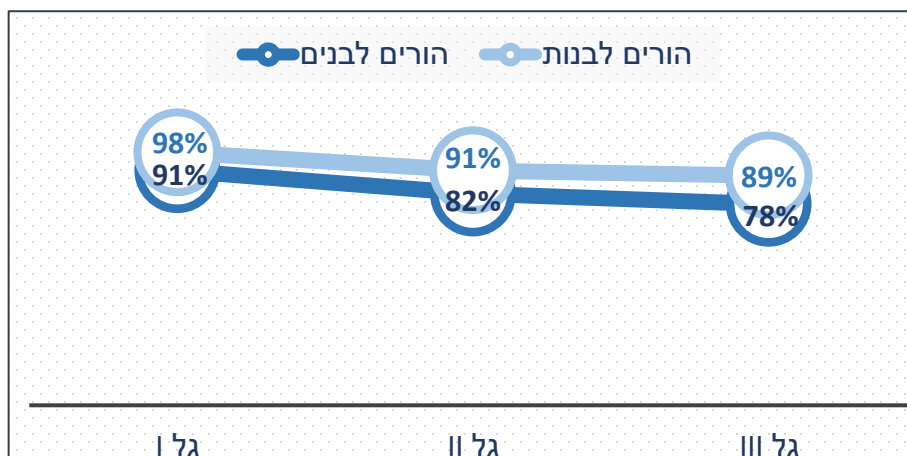
מדד תמיכה הורית במגזר היהודי

דיווחי הורים - שיעור "הגבוהים במדד" בשלושת הגלים

מדד תמיכה הורית במגזר הערבי

דיווחי הורים - שיעור "הגבוהים במדד" בשלושת הגלים

הגנה הורית

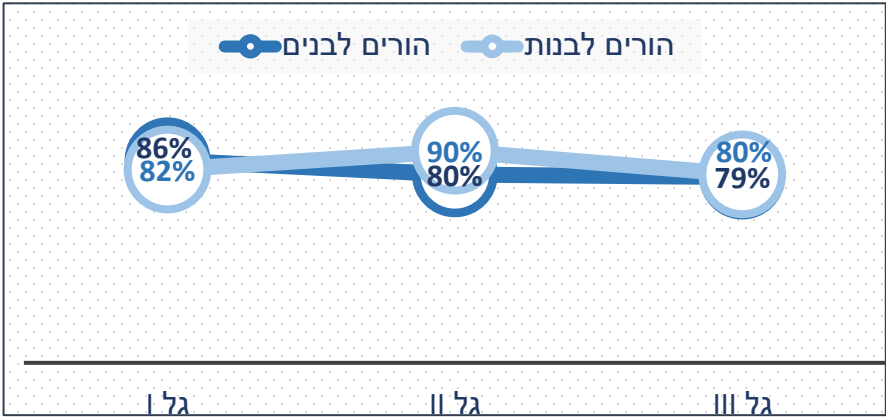
הגנה הורית היא מרכיב מרכזי בהורות המתייחס לאופן בו הורים מגינים על ילדיהם ומבטיחים את ביטחונם הפיזי והרגשי. היא משקפת את תפיסת האחריות ההורית ומתבטאת במגוון התנהגויות - החל מהצבת גבולות וכללים ברורים, דרך התערבות במצבי סיכון, ועד להענקת הכוונה והדרכה לגבי התנהגויות מסוכנות. בגיל ההתבגרות, ההגנה ההורית עומדת בפני אתגר מיוחד: מציאת האיזון העדין בין הצורך להגן על המתבגרים לבין הצורך לאפשר להם עצמאות והתנסויות התפתחותיות חשובות.

ההיגדים שנכללו במדד ההגנה ההורית

- אני מקפיד להזהיר את ילדי מדברים שעלולים לפגוע בהם
- על ההורים מוטלת החובה להעניש על התנהגות מסוכנת ים של הילד
- אני מרגיש אחראי לכל דבר שקורה לילדיי

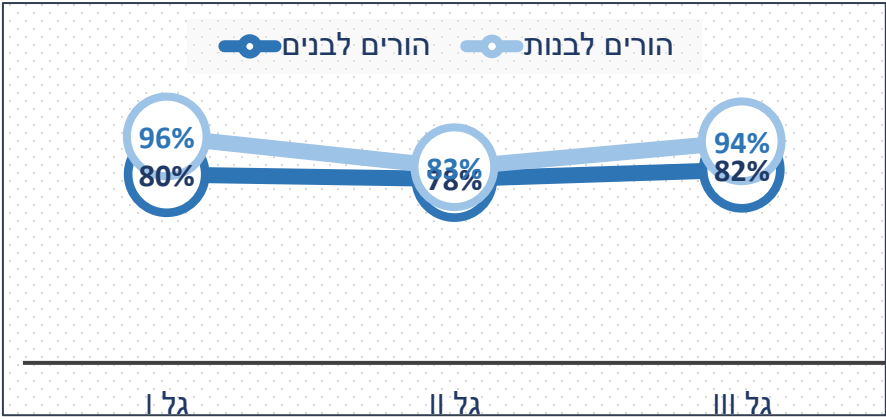
מדד ההגנה ההורית במגזר היהודי

דיווחי הורים - שיעור "הגבוהים במדד" בשלושת הגלים

מדד ההגנה ההורית במגזר הערבי

דיווחי הורים - שיעור "הגבוהים במדד" בשלושת הגלים

אחוזי ההורים המדווחים על הגנה הורית גבוהים מאד ולא ניכרת מגמה ברורה לאורך הגלים, כאשר ההורים בשני המגזרים מתנהגים בצורה דומה. האחוזים הגבוהים ביותר של הורים המדווחים על מאפייני הגנה הורית נמצאים בקרב הורים לבנות במגזר הערבי.

עידוד לעצמאות

עידוד לעצמאות מהווה היבט חיוני בהורות למתבגרים, המשקף את נכונות ההורים לאפשר לילדיהם מרחב להתפתחות אישית ולמידה מהתנסויות. מדד זה בוחן את המידה בה הורים מאפשרים לילדיהם לקבל החלטות עצמאיות, להתמודד עם אתגרים בכוחות עצמם, וללמוד מטעויותיהם. העידוד לעצמאות כולל את נכונות ההורים לאפשר לילדיהם לקחת סיכונים מחושבים ולהתנסות בחוויות חדשות, תוך שמירה על איזון עדין בין מתן חופש לבין הצבת גבולות מגינים. יכולת זו של ההורים היא קריטית במיוחד בגיל ההתבגרות, שכן היא מסייעת למתבגרים לפתח בטחון עצמי, כישורי התמודדות, ויכולת קבלת החלטות עצמאית - כלים חיוניים לקראת חייהם הבוגרים.

ההיגדים שנכללו במדד עידוד לעצמאות

אני נותן לילדיי ללמוד מהשגיאות שלהם

אני נותן לילדיי לקחת סיכונים מסוימים בדברים שהם עושים

אני מוכן לסבול נזקים מסוימים ובתנאי שילדיי נהנים

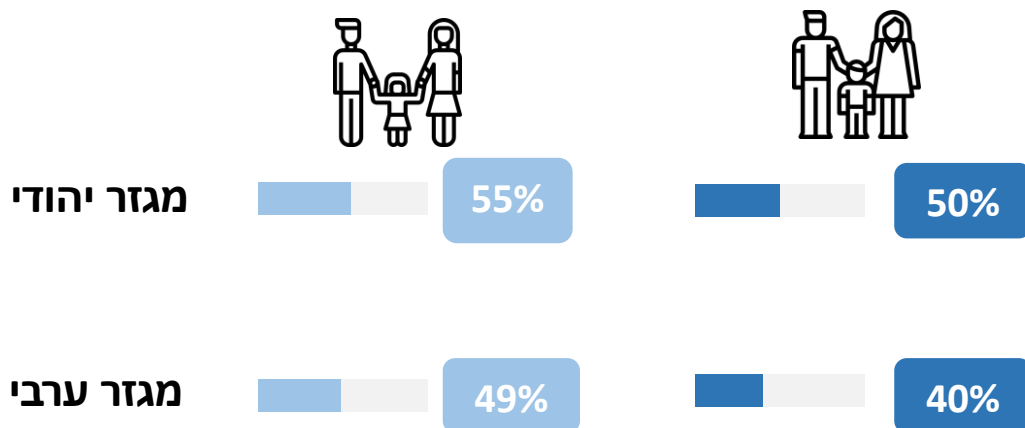
אני מחכה לראות האם ילדיי מסוגלים לפתור את בעיותיהם בעצמם, לפני שאני מתערב

אני נותן לילדיי לקבל החלטות עבור עצמם

אני מעודד את ילדיי לנסות דברים חדשים

מדד עידוד לעצמאות- דיווחי הורים

שיעור "הגבוהים במדד" בגל השלישי

במגזר היהודי, כמחצית מההורים לבני נוער בני 17, מדווחים על מאפייני עידוד לעצמאות ביחס שלהם לילדיהם. במגזר הערבי אחוז נמוך יותר של הורים לבני נוער בגילאים דומים, מדווחים על עידוד לעצמאות לילדיהם. ניכר שיותר בנות זוכות לעידוד לעצמאות מהוריהם, דבר שנכון בשני המגזרים.

אקלים משפחתי

אקלים משפחתי הוא מושג מקיף המתאר את האווירה הכללית והדינמיקה בתוך המשפחה. הוא מהווה את המסגרת הרגשית והחברתית שבתוכה מתפתחים ילדים ובני נוער, ומשפיע באופן משמעותי על התפתחותם הרגשית, החברתית והקוגניטיבית. במחקר הזה נבחן האקלים משפחתי באמצעות שלושה מדדים מרכזיים: לכידות משפחתית - המתייחסת לקרבה הרגשית ותחושת השייכות בין בני המשפחה; מדד קונפליקטים הבוחן את קיומם של קונפליקטים, מחלוקות ומתחים וחוסר היכולת ליישב אותם ומדד סדר ופיקוח - המתייחס למידת הארגון, השגרה והפיקוח ההורי בחיי המשפחה. מחקרים מראים כי אקלים משפחתי חיובי תורם להסתגלות טובה יותר של מתבגרים, להישגים לימודיים גבוהים יותר ולרווחה נפשית משופרת.

אקלים משפחתי | לכידות

ההיגדים שנכללו במדד הלכידות

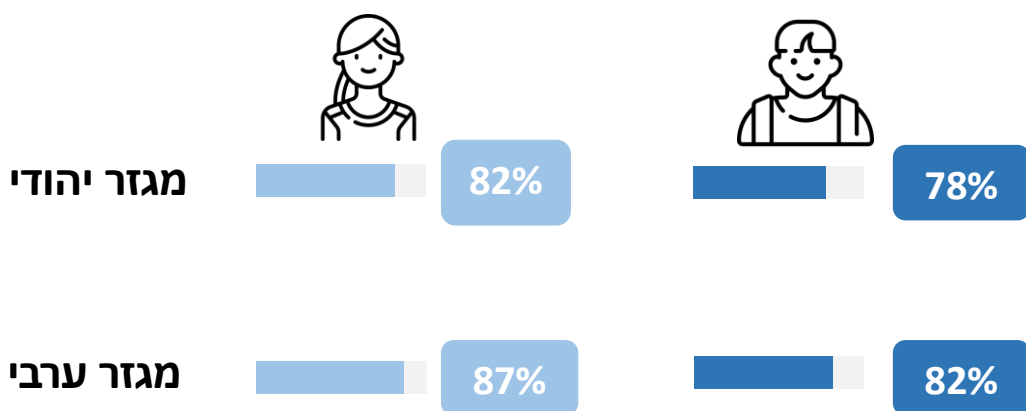
במשפחה שלנו מקשיבים זה לזה

במשפחה שלנו יש תחושה חזקה של ביחד

במשפחה שלנו אוהבים זה את זה

מדד לכידות - דיווחי בני נוער

שיעור "הגבוהים במדד" בגל השלישי

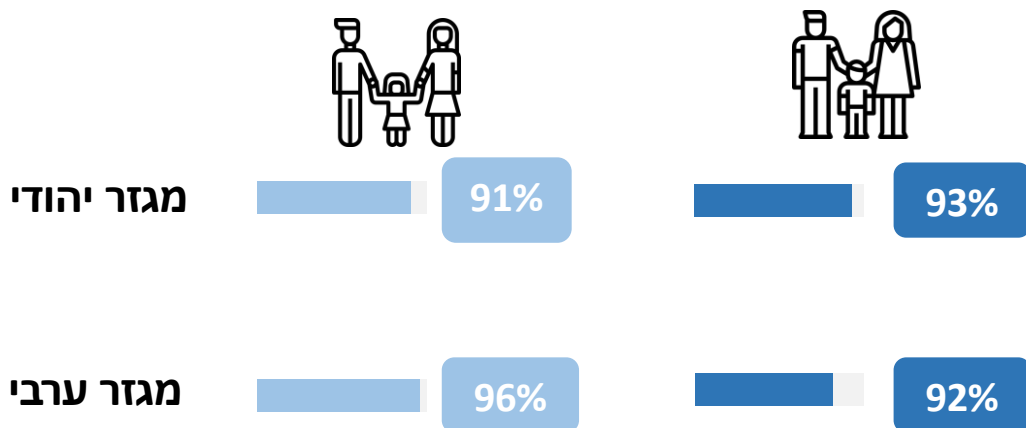
אחוז גבוה מקרב בני הנוער משני המגזרים (סביב 80% ואף יותר) מדווח על מאפייני לכידות משפחתית גבוהה.

אקלים משפחתי

- המשך -

מדד לכידות - דיווחי הורים

שיעור "הגבוהים במדד" בגל השלישי

בשני המגזרים, כמעט כל ההורים דווחו על מאפייני לכידות משפחתית גבוהה

אקלים משפחתי | קונפליקטים

ההיגדים שנכללו במדד הקונפליקטים

במשפחה שלנו קשה ליישב בעיות

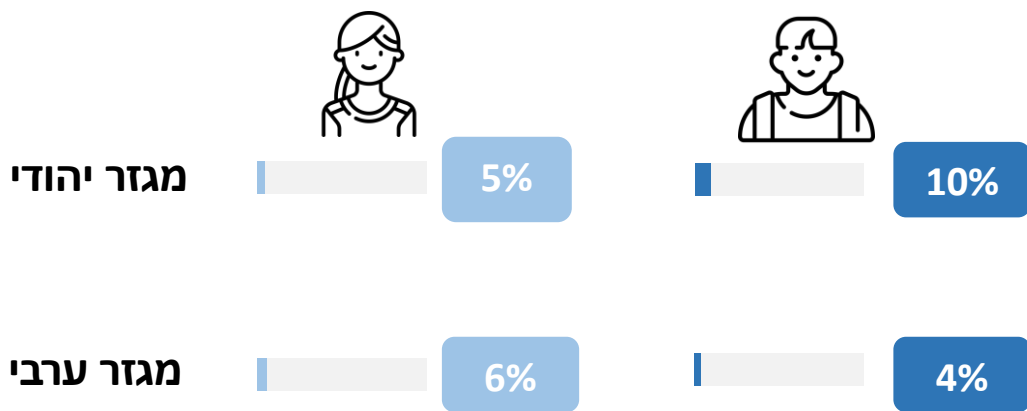
במשפחה שלנו רבים הרבה

במשפחה שלנו יש תמיד מישהו שכועס או

מודאג

מדד קונפליקטים - דיווחי בני נוער

שיעור "הגבוהים במדד" בגל השלישי

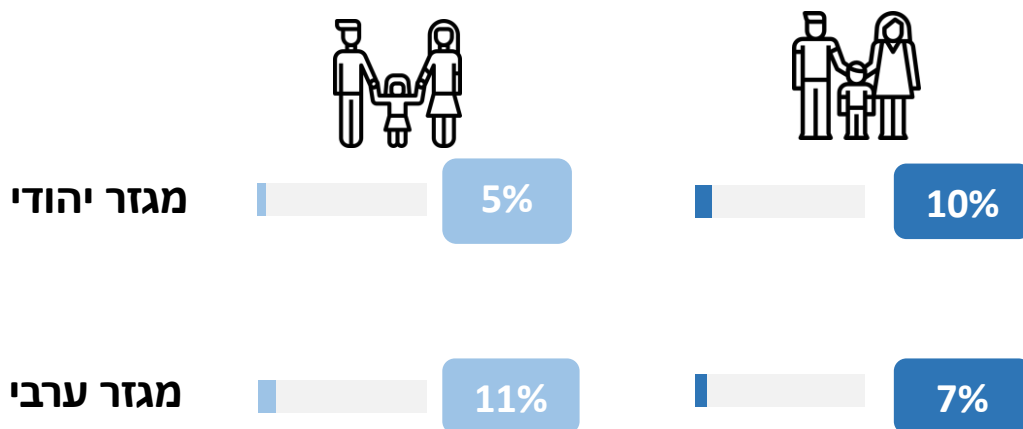
רק אחוזים בודדים מקרב בני הנוער בשני המגזרים דווחו על קיום מחלוקות ומתחים ועל חוסר יכולת ליישב אותם.

אקלים משפחתי

- המשך -

מדד קונפליקטים - דיווחי הורים

שיעור "הגבוהים במדד" בגל השלישי

גם בקרב ההורים נמצאו אחוזים בודדים המדווחים על קיומם של מתחים ומחלוקות במשפחה וחוסר יכולת ליישב אותם. במגזר היהודי דיווחי בני הנוער וההורים דומים מאוד, במגזר הערבי ההורים נוטים לדווח יותר על קיומם של קונפליקטים מאשר בני הנוער עצמם.

אקלים משפחתי | סדר ופיקוח

ההיגדים שנכללו במדד סדר ופיקוח

במשפחה שלנו בד"כ אוכלים ארוחות יחד

באופן כללי מישהו במשפחה יודע איפה אני ומה אני עושה

במשפחה שלנו יש דרכים קבועות לעשות דברים

במשפחה שלי ממליצים לי על תוכניות בטלוויזיה שכדאי לי לצפות בהן

במשפחה שלנו הבית תמיד מסודר

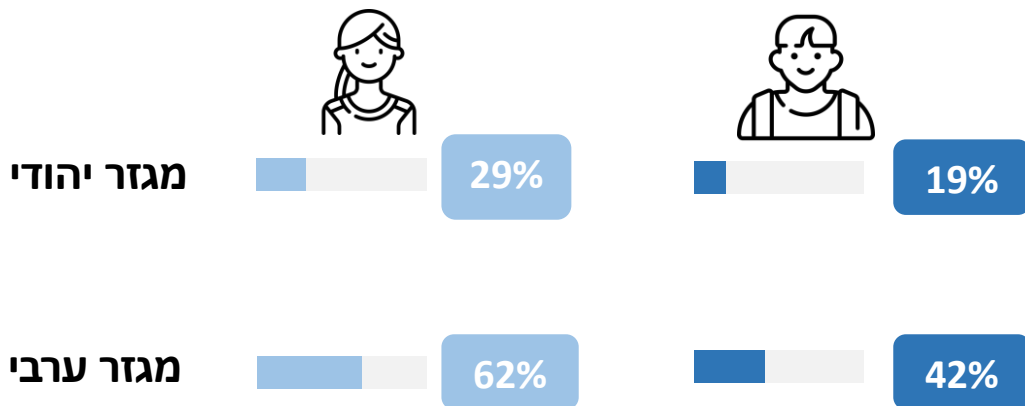
במשפחה שלי מישהו מוודא שהכנתי שיעורי בית

אקלים משפחתי

- המשך -

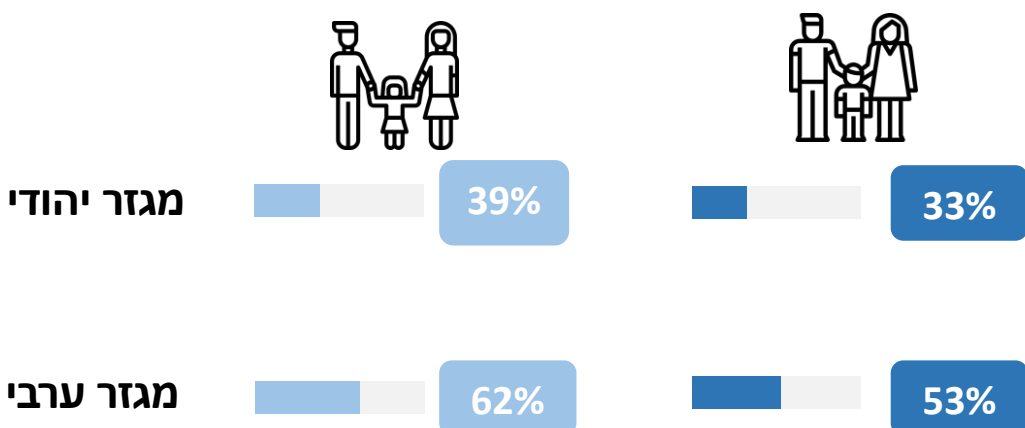
מדד סדר ופיקוח - דיווחי בני נוער

שיעור "הגבוהים בממד" בגל השלישי

מדד סדר ופיקוח - דיווחי הורים

שיעור "הגבוהים בממד" בגל השלישי

במגזר היהודי כמעט שליש מבנות ה-17 מדווחות על מאפייני סדר ופיקוח במשפחה לעומת רק חמישית מהבנים בגיל הזה.

במגזר בערבי האחוזים גבוהים משמעותית, כאשר מעל ל-60% מהבנות בגיל 17 מדווחות על מאפייני סדר ופיקוח במשפחתם ומעל מחצית מהבנים מדווחים בצורה דומה.

בקרב ההורים ניתן לראות באופן כללי, אחוזים גבוהים יותר של הורים המדווחים על מאפייני סדר ופיקוח במשפחה מאשר בני הנוער, גם במקרה זה אחוזי המדווחים על מאפיינים אלו במשפחה גבוהים יותר במגזר הערבי וגבוהים יותר בקרב הורים לבנות.